

A monochromatic, purple-toned portrait of Justa Goicoechea. She is a woman with dark, wavy hair pulled back, looking directly at the camera with a neutral expression. She is wearing a dark, high-collared garment. The background is a solid, light purple color.

JUSTA GOICOECHEA

PRIMERA REGIDORA DE L'HOSPITALET

Barcelona, circa 1915

Justa Goicoechea
en plena joventut.

C. SANTOS / FAMILIA ARTIGAS-VALL

JUSTA GOICOECHEA I MAYAYO

1896 - 1973

Justa Goicoechea i Mayayo és el **paradigma d'una generació**. Filla de la immigració, dona treballadora, socialment i nacionalment compromesa, **la seva figura ha restat oblidada** durant massa anys, com desgraciadament moltes altres, de la vibrant història del catalanisme republicà.

Nascuda a l'Aragó i **hospitalenca des de la joventut**, les inquietuds polítiques de la seva generació, la porten a esdevenir **la primera regidora elegida democràticament** de la ciutat. La mou l'anhel de llibertat que s'obre amb la proclamació de la República i que només un cop d'estat feixista pot estroncar. Fins a la seva mort l'esperen **anys de presó i d'exili interior** durant la llarga nit franquista.

És un deure amb les generacions que ens han precedit en la lluita per les llibertats socials i nacionals, **no permetre que la seva memòria caigui en l'oblit**. Com a acte de justícia històrica, però, sobretot, perquè els pobles que no coneixen el seu passat, no poden entendre el seu present ni projectar-se cap al futur.

**Mallén,
inícis del segle XX**

El Palacio de los Zapata
és el monument civil
més important
d'aquesta població
del Campo de Borja,
exemple paradigmàtic
de les comarques rurals
de l'Espanya
de la Restauració.

ASOCIACIÓN CULTURAL
BELSINON

ORÍGENS ARAGONESOS

1896 - 1908

Justa Goicoechea i Mayayo neix —en una bessonada de la qual només ella sobrevis— el 4 de setembre de 1896 a **Mallén, una població de la comarca aragonesa del Campo de Borja**, dedicada eminentment a l'agricultura de la vinya i a la ramaderia, que en el tombant de segle té uns 2.400 habitants.

És filla de Florentín Goicoechea Gotor i de Cecília Mayayo Murillo. El pare és un **republicà radical que ha d'emigrar** amb la família **per les pressions dels cacics monàrquics locals**, que li fan la vida impossible.

El caciquisme és un sistema polític i social que, des de l'últim quart del segle XIX fins a la dictadura de Primo de Rivera, controla amb mà de ferro les institucions de l'Estat espanyol de tal manera que, si bé formalment el règim és una democràcia parlamentària, a la pràctica **el poder real és en mans dels cacics**, és a dir, l'oligarquia econòmica i social de cada localitat, comarca o regió.

A partir de 1890 quan el cens electoral passa de ser censatari a universal —tot i que restringit només als homes majors de 25 anys— **els cacics intensifiquen les pràctiques il·legals** utilitzades fins al moment —des de la compra de vots fins a fer votar difunts— per assegurar-se el control de les institucions i seguir en el poder.

En aquest moment **el Campo de Borja està dominat** per Tomás Castellano Villarroja, destacada figura de la Restauració borbònica, que arriba a ser ministre d'Ultramar i governador del Banc d'Espanya. Castellano, com a cap del Partido Conservador d'Antonio Cánovas del Castillo a la província de Saragossa, mana sobre la vida política de la comarca des de 1878 fins a la seva mort el 1906.

En la decisió d'emigrar a Catalunya, també és força probable que hi influeixi **l'impacte de la plaga de la fil·loxera en el conreu de la vinya** al Campo de Borja, la qual provoca una profunda crisi que castiga la comarca fins ben entrat el segle XX.

Barcelona, circa 1922

Jaume Puerto i Justa Goicoechea amb la seva filla Mercè.

E. SERRA MARTÍ / FAMÍLIA ARTIGAS-VALL

NOUS CATALANS

1908 • 1919

El matrimoni Goicoechea-Mayayo i els seus tres fills, Rita, Justa i Nicasio, **arriben a Catalunya el 1908** buscant un futur millor. S'instal·len primer a **Mollet del Vallès** on Florentín Goicoechea entra a treballar com a pesador a una pedrera i posteriorment es traslladen a la zona de la **Mare de Déu del Port de Barcelona**, on continua fent la mateixa feina a la pedrera del Clot de Can Tunis.

D'aquesta manera, la família Goicoechea-Mayayo esdevé **un clar exemple dels nouvinguts** que —conjuntament amb la població que migra del camp català cap a les ciutats— fan possible l'expansió industrial i el conseqüent creixement de Barcelona i la seva àrea metropolitana, en una Catalunya que va reconstruint la seva personalitat nacional amb l'obra de govern de la Mancomunitat.

Justa Goicoechea, que **només va estar escolaritzada fins als onze anys a l'Aragó, es forma de manera autodidacta**, en consonància amb la millor tradició de les classes populars que cerquen, a través de la cultura, l'emancipació i millorament individual i col·lectiu. D'aquesta manera, **aprèn a llegir i a parlar en català fins al punt que converteix la llengua d'adopció en la llengua d'ús habitual per a la resta de la seva vida.**

El 1915, Justa Goicoechea **entra a treballar al ram del tèxtil, al Prat Vermell**, a la mateixa zona de la Mare

de Déu del Port. Allà coneix a qui serà el seu marit **Jaume Puerto i Mañé** amb qui **es casa el 1918 a la Parròquia de Santa Maria de Sants, barri en què fixen la residència, al carrer del Sant Crist.**

Un any més tard, l'11 de maig de 1919, **neix Mercè, l'única filla del matrimoni.**

L'Hospitalet, circa 1920

Justa Goicoechea, en primer terme, amb altres companyes de feina de la fàbrica de Can Pareto.

FAMÍLIA ARTIGAS-VALL

UNA TREBALLADORA HOSPITALenca

1918 • 1931

El 1918, Justa Goicoechea comença a treballar a la fàbrica de blanqueig i aprest de teixits de cotó de **Can Pareto, al barri de Santa Eulàlia** de l'Hospitalet, on arriba a ser cap de la secció de dones.

A la fàbrica pateix les **diffícils condicions laborals dels treballadors i treballadores industrials** de principis del segle XX i veu com —sobretot a partir de la crisi econòmica que viu l'Estat espanyol amb la fi de la Primera Guerra Mundial— es reforça un sindicalisme combatiu d'arrel anarquista que lluita per la millora de les condicions de vida de les classes populars.

Per la seva part, la patronal respon a les reivindicacions obreres a través de pistolers dels Sindicats Lliures, els quals gaudeixen de l'emparedament de les estructures de l'Estat. **És el moment del pistolisme**, amb assassinats d'advocats laboralistes com Francesc Layret o de líders sindicals com Salvador Seguí, però també de patrons i empresaris com Antoni Pareto, propietari de la fàbrica on treballa Goicoechea, assassinat el 26 de febrer de 1921, en sortir de casa, a la Gran Via de les Corts Catalanes, de Barcelona.

L'accentuació d'aquesta **conflictivitat social** —agregada per la guerra colonial amb el Marroc que castiga especialment les classes populars— provoca l'enèsima crisi política de l'Espanya de la Restauració,

fins al punt que Alfons XIII avala la **Dictadura de Primo de Rivera**, encarregada de reprimir durament el moviment obrer i el catalanisme —com mostra la liquidació de la Mancomunitat de Catalunya i de tots els drets socials i culturals assolits: limita la llibertat d'associació i de premsa, persegueix els militants d'esquerrers i els catalanistes i prohibeix l'ús públic de la llengua i la bandera catalana.

El 1927 la família Puerto-Goicoechea **es trasllada a viure a Santa Eulàlia**. Primer s'instal·len a l'avinguda del Metro i posteriorment al número 2 del carrer d'Anselm Clavé.

El 1928 Goicoechea **entra a treballar a la fàbrica tèxtil Tintes y Aprestos SA Minguell, a Sants**. I des del novembre de 1933 fins al juny de 1938 a la fàbrica tèxtil **A. Cantí SA, al Poble Nou**, com a cosidora a màquina.

Barcelona, 19 d'agost de 1934

Visita de la Secció Feminal del Centre d'Unió d'Esquerra Republicana del districte 3r de l'Hospitalet
als tallers del diari republicà *El Diluvio*.

A la part dreta de la imatge hi apareix Justa Goicoechea i la seva filla Mercè.

BRANGULÍ / ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

COMPROMÍS POLÍTIC

1931 • 1939

L'abril de 1931 la voluntat popular derrota el règim monàrquic corrupte que ha permès la Dictadura de Primo de Rivera. Neix un nou món amb la **proclamació de la República i la recuperació de les llibertats democràtiques i nacionals de Catalunya**, de la mà d'un partit acabat de nèixer, Esquerra Republicana i el seu carismàtic líder, Francesc Macià.

A l'Hospitalet, la **Unió Republicana**, creada el 1930 i adherida a ERC des de la seva fundació el març de 1931, lidera la **Coalició Republicana** —amb PRDF i PRR— que guanya **les eleccions municipals del 12 d'abril** assolint 2.040 vots (66,81%) i 17 regidors, enfront la Lliga Regionalista, la candidatura de les dretes, que amb 1.013 vots (33,18%) en treu 11. **L'alcalde, Josep Muntané**, malda per implementar a nivell local **l'ambició programa polític i social republicà d'emancipació de les classes populars que inclou: llibertat sindical, dret de vaga, salari mínim, jornada laboral de vuit hores, prohibició del treball infantil, descans dominical, vacances obligatòries, jubilació...**

Els ideals republicans també signifiquen **incorporar la dona a tots els àmbits de la societat en igualtat amb l'home**, a través de tres objectius fonamentals: sufragi femení; plena legalització de drets fonamentals fins ara negats (divorci, avortament...); i participació de la dona a la política activa estructurant-ne l'organització al si dels partits.

Així, l'abril de 1932, **neix la Secció Femenina d'Esquerra Republicana**, que amb els anys es fa present a dotzenes de poblacions del país, amb **un estol de propagandistes mai vist fins aleshores** que multipliquen les seves intervencions en mítings i col·laboracions en premsa: Antònia Abelló, Rosa Maria Arquimbau, Carme Ballester, Dolors Bargalló, Aurora Bertrana, Reis Bertral, Angelina Colubret, Enriqueta Gallinat, Maria Teresa Gibert, Montserrat Martínez, Anna Maria Martínez-Sagi, Pietat Mascorda, Anna Murià, Rosa Segarra, Elionor Vinyerta...

És també aquest 1932 que Justa Goicoechea **comença a militar activament** al Centre d'Unió d'Esquerra Republicana del districte 3r de l'Hospitalet, **a Santa Eulàlia, esdevenint un dels motors de la secció Femenina** amb altres dones com Teresa Artal, Maria Badenes, Dolors Basomba, Maria Coca, Pepeta Enrich, Teresa Enrich, Rosa Estivill, Francesca Fandos, Pepeta Garcia, Empar Gelada, Neus López, Pura López, Roseta López, Antònia Nin, Neus Soler o Magda Veron.

Justa Goicoechea hi contribueix **amb escrits a publicacions locals hospitalenques vinculades al partit com Fortitud i Llibertat**. La seva **empena i energia**, així com el reconeixement dels seus companys de militància, **la impulsen a incorporar-se a la candidatura d'ERC a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934**. És l'única dona que en forma part.

FORTITUD

PORTANTVEU D'ESQUERRA REPUBLICANA

Dimecres, 15 de novembre de 1933

Veus femenines

Amb l'atorgació del vot a la dona, dóna bo de veure com van d'açí i d'allà les grans admiradores i àdhuc devotes confessoras del Pare Vallet i del cardenal Segura.

No saben que fer-se. Van darrera de l'un i de l'altre, aprofitant necessitats i defallences per a posar-li davant dels ulls una petita quantitat en metàl·lic que el dia de demà els ha d'ésser tornada per mitjà de la papereta dintre de l'urna perquè surti tal o qual diputat dels que no hi tenen res a fer en el Parlament Espanyol.

Les dones d'Esquerra ben convençudes de la tasca a acomplir no ofereixen quantitats perquè les dones vagin a votar.

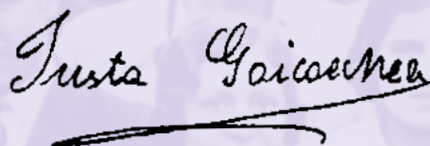
Estan plenament convençudes que guanyaran la batalla pesi a qui pesi i per molts diners que esmercin les dretes i per moltes almoines que escampin arreu de Catalunya.

Les dones d'esquerra sabran acomplir el seu deure el dia de les eleccions per molt que es moguin les dones del Sant Crist penjat al coll. No serà d'elles la victòria perquè les dones de E. R. de C. saben estar al costat dels seus homes en els moments de prova.

Les dones de E. R. de C. saben sobradament que les dretes no faran res de bó (si es que arribessin a governar) perquè quan han tingut el poble a les

seves mans l'han fet a trossos i l'han esmicolat fent la vida impossible i ara diuen que el volen adobar com si el poble fos un ramat de béns que se'ls fes anar d'açí i d'allà sense voluntat.

Les dones d'esquerra sabran acomplir el seu deure el dia de les eleccions per bé dels seus fills i de la Pàtria i veureu com les dones de les dretes es queden amb el Sant Crist penjat al coll i amb la ràbia al cos.

Justa Goicoechea

de la Secció Feminal del Districte III

Dilluns, 5 d'agost de 1935

Ànima endins

«Aquell que se senti perseguit, que ho digui». Aquestes són les paraules que el gran «caudillo» digué, dies enrera, al camp de Mestalla. Jo no sé si entre el nombre de persones que acudiren al tan discutit camp n'hi havia cap que es sentís perseguit; en canvi, aquesta pregunta, si en lloc de fer-la a les masses que acudiren a sentir la paraula del dit prohom ens l'hagués adreçat a les dones d'esquerra, a ben segur sabríem què contestar-li; perquè les dones d'esquerra en sabem molt dels perseguits i dels empresonats, tant o més del que en pugui saber el gran «caudillo» encara que adopti el posat de com aquell que ve de l'hort.

Les dones d'esquerra podríem parlar-ne molt dels perseguits injustament si el llapis roig de la censura no ho impedís. Malgrat això volem provar fortuna i dir que, sabem d'esposes que tenen llurs marits empresonats, els quals no han pogut estar al costat de les seves mullers en el moment de donar un fill al món: sabem també, de pares que ploren llurs fills que eren l'alegria de les llars, de les quals n'han estat separats per a complir condemna d'un delictes que es diu que han comès; sabem també que molts d'aquests casos són deguts a delatacions i confidències que, per odis personals, no han mirat que desfeien unes llars per tal de satisfer una venjança.

I les dones d'esquerra que sabem això ens hem imposat la humanitària missió d'atemperar les amargors d'aquests empresonats perseguits per l'impeccable odi de la gent reaccionària que presumeix de bondadosa i complaent... !hipòcrites! i ensems evitar que la fam penetri a les llars desfetes per la imcomprensió i que llurs famílies puguin gaudir, si més no, de l'imprescindible a la vida quotidiana. Aquesta és la tasca que ens hem imposat les dones d'esquerra i per a complir-la hem d'estar disposades a fer els sacrificis que calgui. El poble esquerrà de l'Hospitalet està al nostre costat per tal de col·laborar amb el seu ajut. Ànim, doncs, que el dia del ressorgiment del resplendent Sol de la Justícia està proper...

Dones d'Esquerra, no abandoneu els nostres empresonats! Sense defallir!... Endavant sempre!

Justa Goicoechea

Consellera de l'Ajuntament Popular

L'Hospitalet, 8 d'abril de 1934

XIX Festa d'Homenatge a la Vellesa, celebrada al Cinema Oliveres on actuà la Societat Coral El Pensament. A la presidència hi apareixen, entre d'altres: el doctor Jaume Isern, del Patronat Local d'Homenatge; Enric Torredadella, de la Caixa de Pensions; l'alcalde Ramon Frontera; el diputat al Congrés Josep Tomàs i Piera; el diputat al Parlament Pere Blasi; i els regidors Carles Martí i Feded i Justa Goicoechea.

CARLOS PÉREZ DE ROZAS / ARXIU FOTOGRÀFIC DE BARCELONA

PRIMERA REGIDORA DE L'HOSPITALET

1934 • 1936

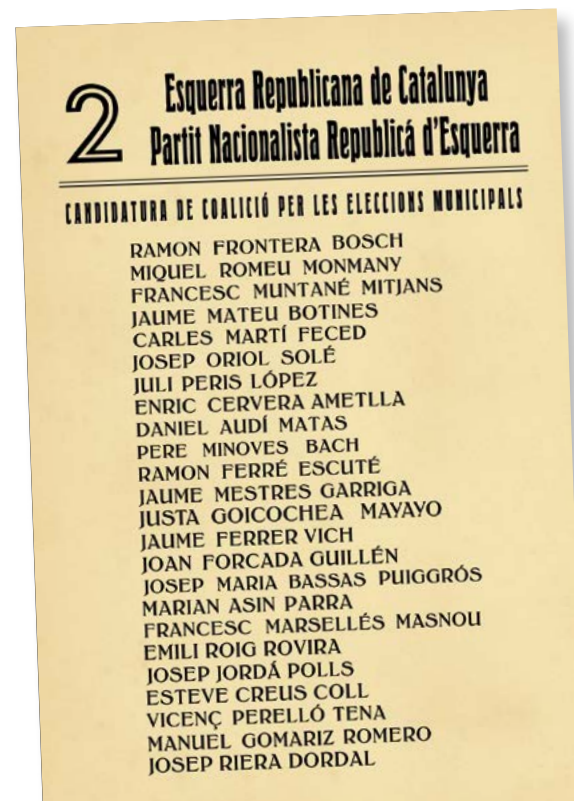
A les eleccions municipals de 1934 —les primeres d'àmbit local on les dones poden votar— la coalició liderada per **ERC** amb el **PNRE** —i el suport del **PRDF**— **guanya per majoria absoluta**. Esquerra assoleix 5.214 vots (50,3%) i 16 regidors, enfront la Lliga que amb 3.540 vots (34,1%) en treu 8. Les altres llistes no obtenen representació. Justa Goicoechea, que ocupa el 13è lloc de la llista guanyadora, **esdevé la primera regidora de la història de l'Hospitalet, en el nou Ajuntament liderat per Ramon Frontera**.

Arran dels Fets d'Octubre de 1934, **l'Ajuntament és dissolt per ordre militar** com la resta de consistoris catalans. L'alcalde Frontera i alguns regidors són confinats al vaixell-presó Uruguay, com el Govern de la Generalitat de Lluís Companys. La repressió és molt dura: hi arriba a haver entre 7.000 i 8.000 presos polítics a Catalunya. Goicoechea participa activament en les campanyes a favor de l'amnistia i el restabliment dels ajuntaments electes.

La normalitat democràtica torna el 16 de febrer de 1936, quan **el Front d'Esquerres triomfa** a les eleccions legislatives. Es restableix el Govern de la Generalitat i els ajuntaments de tot Catalunya. En aquesta nova etapa **Justa Goicoechea assumeix la cartera de Cultura** i un mes després, el març de 1936, és elegida presidenta de la Junta Directiva de la III Delegació del Patronat General de Beneficència de l'Hospitalet.

Aquest govern municipal dura fins al 31 d'octubre de 1936, en què, **en plena Guerra Civil, es constitueixen per decret de la Generalitat els nous ajuntaments**, només amb representants d'organitzacions polítiques i sindicals que lluiten contra el cop franquista.

Goicoechea ja no forma part d'aquest nou consistori i, com durant tot el temps que va ser regidora, **continua treballant a la indústria tèxtil**.

Gener de 1934
Papereta de vot de la candidatura d'ERC i el PNRE.

Circa 1930-1950

Algunes de les principals figures del municipalisme feminista republicà.

D'esquerra a dreta: a dalt, Nativitat Yarza, Consol Nogueras i Fidela Renom;
a baix, Caterina Casas, Antònia Adroher i Dolors Piera.

PIONERES DEL MUNICIPALISME FEMINISTA

1934 - 1939

Les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 representen l'entrada, **per primer cop en democràcia, d'electes femenines** a les institucions locals.

A més de **Justa Goicoechea**, tres altres dones tenen el privilegi de ser les pioneres del municipalisme feminista a casa nostra: la botiguera **Consol Nogueras**, escollida a Mataró, en la llista guanyadora del Front Únic d'Esquerres, liderat per ERC; la mestra de guarderia **Fidela Renom**, escollida a Sabadell, en la llista també guanyadora formada pel PRDF, ERC i USC; i la mestra **Nativitat Yarza**, que encapçala la candidatura d'Esquerra Republicana a Bellprat, i es converteix en la primera alcaldessa escollida democràticament per sufragi universal als Països Catalans.

El febrer de 1936 també esdevé regidora **Esperança Martí**, d'ERC a Esplugues de Llobregat que, com a suplent, substitueix la baixa d'un regidor. Amb l'esclat de la Guerra Civil i la designació d'ajuntaments conformatos només per les forces polítiques i sindicals que donen suport a la República, algunes altres dones esdevenen regidores. Són els casos de les edils de la CNT: **Maria Banal**, a Banyoles; **Casilda Sagaruy**, a Girona; **Àngela Clos**, a Palafrugell; i **Teresa Pons**, a Salt. D'ERC: **Francesca Monné**, a Esparreguera; i **Caterina Casas**, a Molins de Rei. Del POUM: **Antònia Adroher**, a Girona. I del PSUC: **Maria Domènech** i **Rosa Pujol**, a Banyoles; **Dolors Piera**, a Barcelona;

Vicenta Agustín, a Cornellà de Llobregat; **Isabel Bueno**, **Angelina Compte** i **Àngela Moñino**, a Girona; **Aurèlia Pijoan**, a Lleida; **Amèlia Junoy** i **Carme Ribas**, a Mataró; **Josepa Navarro**, al Prat de Llobregat; **Teresa Palau**, a Reus; **Maria Noguera** i **Neus Pérez**, a Sant Feliu de Llobregat; i **Maria Tarrida**, a Sant Joan Despí. I, finalment, també del PSUC, **Joana Matia** esdevé alcaldessa d'Alpens.

Totes aquestes dones pioneres —ja que representen menys de l'1% de tots els regidors dels ajuntaments catalans— s'especialitzen al capdavant de les **regidories d'ensenyament, cultura o assistència social**, aprofitant els seus coneixements com a mestres, treballadores del comerç i de la indústria.

L'experiència del municipalisme feminista republicà resulta efímera en el dramàtic context de la Guerra Civil, la derrota i la implantació de la Dictadura franquista, un règim que acaba amb la representació política democràtica i els drets i llibertats de les dones que tant havien costat d'aconseguir.

Barcelona, 2 d'octubre de 1941

Justa Goicoechea —la cinquena per l'esquerra, dempeus— al pati de la Presó de les Corts amb altres recluses. Aquest centre penitenciari —on hi havia tancades unes 2.000 dones amb més de quaranta criatures— estava administrat per l'ordre religiós de les Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül.

FAMÍLIA ARTIGAS-VALL

VÍCTIMA DE LA REPRESSIÓ FRANQUISTA

1939 - 1969

Acabada la guerra, la convicció que el seu capteniment polític al llarg de tota l'etapa republicana ha estat impolut i que durant la guerra no ha ocupat càrrecs de responsabilitat, fa que Justa Goicoechea decideixi **no agafar el camí de l'exili** com fan altres companys.

Però aquesta esperança desgraciadament és en va. El 8 d'agost de 1939 és **denunciada per dos veïns** que troben intolerable que l'exregidora estigui en llibertat. L'endemà és **reclosa a la presó de les Corts, a l'espera del judici militar** sumaríssim instruït per l'Auditoria de Guerra de Catalunya.

Se l'acusarà de la seva militància política, d'haver estat regidora, d'haver acomiadat de l'Ajuntament alguns treballadors de dretes i d'haver fet enderrocar la rectoria. Davant aquestes acusacions, el seu marit, Jaume Puerto, presenta un certificat de la fàbrica A. Cantí avalant que hi havia treballat com a cosidora a màquina durant tota la Guerra Civil. **I signatures de més d'un centenar de veïns negant les imputacions.** Però no serveix de res.

Després de **gairebé tres anys en presó provisional**, la causa contra Justa Goicoechea és elevada a plenari. El 9 de març de 1942 compareix davant del jutge que la declara culpable d'«Auxilio a la Rebelión Militar», condemnant-la a dotze anys de presó major.

El 27 de novembre del mateix any se li concedeix la llibertat condicional, havent-se de **presentar mensu- alment a la «Junta Local de Libertad Vigilada»**, fins que el desembre de 1948 és indultada. Així i tot, fins a finals de la dècada de 1960 se la continua contro- lant mitjançant visites periòdiques de la policia al seu domicili.

Lamentablement la por que genera la repressió fran- quista fa el seu efecte i com tantíssims altres casos, Justa Goicoechea **no tornarà a participar mai més en activitats polítiques.**

L'Hospitalet, 16 d'abril de 1954

El jove matrimoni format per Jaume Artigas i Mercè Puerto, el dia del seu casament, a la porta de l'església romànica de Santa Eulàlia de Provençana, entre els seus pares, Ramon Artigas i Vilanova, Antònia Mercè Boix i Marco, Justa Goicoechea i Mayayo i Jaume Puerto i Mañé.

FAMÍLIA ARTIGAS-VALL

VELLESA A UN L'HOSPITALET GRIS

1942 • 1973

El 1942, en sortir de la presó de les Corts, **es retroba amb el marit i la filla al nou pis al qual s'han traslladat**, al carrer Pareto, al mateix barri de Santa Eulàlia. Són anys difícils econòmicament per a les classes populars, marcats per la duresa de la postguerra i l'asfíxia de l'autarquia imposada pel règim. A partir de disposar de la llibertat condicional, el 1943, es reincorpora a la fàbrica del Poble Nou on exercia la seva feina, ara anomenada Medir SA.

Durant la llarga nit franquista, Justa Goicoechea i el seu marit Jaume Puerto se centren en tirar la família endavant. El 1954 **la seva filla Mercè Puerto i Goicoechea es casa amb Jaume Artigas i Boix**, un artesà gravador de joieria.

La jove parella viurà al mateix domicili del matrimoni Puerto-Goicoechea, davant les dificultats d'accés a l'habitatge en una àrea metropolitana barcelonina que comença a rebre una nova allau immigratòria amb una gran demanda de béns i serveis, a la qual les autoritats franquistes són incapaces de donar resposta.

El 1956, després de tota una vida de treball al ram del tèxtil —i d'haver experimentat en primera persona tota la transformació del món industrial—, **Justa Goicoechea es jubila als 60 anys**. A partir d'aquest moment estrena una vida més tranquil·la, gaudint

amb petits plaers propis d'una persona com ella, sempre inquieta culturalment, com és **la lectura de la premsa diària**, tal com recorda la seva família. El mateix any, el 9 de desembre de 1956, el nucli familiar s'amplia amb **el naixement d'en Ramon, l'únic net de Justa**, que li proporciona, en l'última etapa de la seva vida, un nou motiu d'alegria.

L'única activitat social en què participa després de la guerra és la que desenvolupa, ja jubilada, al **Casal dels Avis de Santa Eulàlia**.

El 18 de desembre de 1971, als 82 anys, mor Jaume Puerto, deixant vídua Justa Goicoechea, la qual sobreviu al marit dos anys, fins **la seva mort el 23 de novembre de 1973, als 77 anys**, al domicili del carrer Pareto, al seu estimat barri de Santa Eulàlia.

Octubre de 1973

Carnet del Casal dels Avis de Santa Eulàlia.

FAMÍLIA ARTIGAS-VALL

L'Hospitalet, abril de 2017

El carrer de Justa Goicoechea es troba a la zona de l'antiga fàbrica tèxtil de Can Trinxet.

LA RECUPERACIÓ D'UNA FIGURA HISTÒRICA

1995 - 2019

La figura de Justa Goicoechea **comença a sortir de l'oblit vint anys després de la seva mort**, a mitjans de la dècada de 1990, quan la gent d'Esquerra a l'Hospitalet entra en contacte amb la família: la filla Mercè, el gendre Jaume i el net Ramon, els quals transmeten tota la informació gràfica i documental i la memòria oral sobre ella de la qual disposen.

El 9 de març de 1995, l'endemà del Dia de la Dona Treballadora, la secció local d'Esquerra Republicana organitza **un primer acte d'homenatge** a Justa Goicoechea —celebrat a l'Institut de Batxillerat Santa Eulàlia— en record de la primera regidora de la història de l'Hospitalet.

El 2001 ERC es continua impulsant la recuperació de la seva figura **proposant a la Comissió de Nomenclàtor de la ciutat** que se li dediqui un espai públic.

El 2006, gràcies a una moció presentada al Ple de l'Ajuntament pel grup municipal d'Esquerra, **l'Hospitalet acorda posar el nom de Justa Goicoechea a una via de la ciutat**, com a mesura per a visibilitzar l'aportació de les dones a la nostra història col·lectiva.

El 2009 aquesta decisió es materialitza quan **s'in- augura un nou carrer a una antiga zona industrial de Santa Eulàlia** recentment urbanitzada, que acull

també altres noms de destacades republicanes com Frederica Montseny i Clara Campoamor.

L'abril de 2017, Esquerra Republicana de l'Hospitalet dona un nou impuls a la recuperació de la seva figura amb la creació del **Memorial Justa Goicoechea**. Aquesta iniciativa neix amb l'objectiu d'homenatjar i reconèixer la trajectòria de la militància hospitalenca més veterana, que amb la seva feina han pres el testimoni d'aquella memorable generació de l'etapa republicana.

Finalment, cal destacar que el juny de 2017 el **Parlament de Catalunya aprova** per unanimitat la **Llei de reparació de les víctimes del franquisme**, una norma que declara il·legals els consells de guerra i anul·la els 63.961 judicis sumaríssims que tenen lloc a Catalunya de 1938 a 1978, entre els quals el de Justa Goicoechea. Es tracta d'una llei de caràcter simbòlic, que busca la justícia i la reparació a través de la defensa de la veritat.

Totes aquestes iniciatives de caire cívic, polític o històric tenen per finalitat **honorar la figura de Justa Goicoechea i amb ella homenatjar aquella inoblidable generació de republicanes** que amb el seu compromís polític pioner van aconseguir unes cotes de drets i llibertats sense precedents per a les dones, i amb les quals sempre estarem en deute.

«[...] avui és una realitat que nosaltres, dones de l'actual generació, podrem tenir l'orgull de poder dir demà als nostres fills que la República ha reconegut els nostres drets, [...]. No en va la República està representada dins el seu simbolisme per una figura femenina, una figura de dona alta, ferma i formosa que, amb cap alt i orgull porta l'ensenya simbòlica.

[...]

Les dones de l'Esquerra Republicana de Catalunya esperen molt de vosaltres, dones catalanes, dones que no sou pas una esperança, puix que proves heu donat de tenir ja una personalitat. [...] som nosaltres les que hem emprès la tasca d'organitzar-vos i portar per les nostres terres dones que us parlen, puix que no volem res més que fer de totes vosaltres les nostres companyes per aplegar-nos totes juntes sota la nostra senyera barrada [...].

[...]

Nosaltres, les dones de l'Esquerra Republicana de Catalunya, que no regategem mitjà per a portar-vos fins les més llunyanes viles de la nostra terra la flama de la nostra catalanitat i patriotisme, fem una crida a totes sense distincions de posició social ni edat.

[...]

Catalunya i la República confien en vosaltres i us esperen!»

Una crida a les dones catalanes

Manifest de les dones d'Esquerra Republicana de Catalunya publicat a *L'Opinió* el 12 de desembre de 1931

